

Porsmusansuon sammal- ja putkilokasvikartoitus 2018

Hydrologia-LIFE (LIFE16NAT/FI/000583)

Terhi Korvenpää

JOHDANTO JA MENETELMÄT

Kartoitusten tavoite ja tarkoitus

Tämä lajistokartoitus raportteineen on toteutettu EU:n LIFE-rahoituksen tuella Hydrologia-LIFE -hankkeessa (LIFE 16NAT/FI/000583). Kartoituksen tarkoitus oli tuottaa sellaista lajeihin liittyviä taustatietoa, jota pystyttäisiin käyttämään hyödyksi Natura2000-alueisiin kuuluvan ja LIFE-hankkeessa ennallistettavaksi aiotun suon ennallistamisen ja hoidon suunnittelussa. Kartoitustuloksia pystytään käyttämään myös jatkossa hyväksi alueen lajiston seuraamisessa ja turvaamisessa. Aineiston sisältö heijastelee sen tekijöiden näkemyksiä, eikä Euroopan komissio ole vastuussa aineiston sisältämien tietojen käytöstä.

Kartoituskohteet ja -menetelmät

Kartoituskohteena oli Satakunnassa Eurajoella sijaitseva Porsmusansuo, ja tarkemmin sen Natura 2000-verkostoon kuuluva alue (FI0200163). Suo on varsin pienialainen, vain 21 ha, ja se kuuluu soidensuojelun perusohjelmaan. Porsmusansuon putkilokasvi- että sammallajiston tiedettiin jo ennalta olevan rehevää, sillä suon viereiseltä diabaasirinteeltä valuvat vedet rehevöittävät erityisesti suon reuna-alueita. Porsmusansuolla on rehevää lettoa, jossa on paikoin lähteisyyttä. Vallitseva suotyyppi on lettoräme, mutta myös rинnesuota tavataan. Suo lajistoineen on kärsinyt pahasti ihmistoiminnasta, sillä kohtisuoraan valuvesien virtausta vastaan on kaivettu 1960 -luvulla ojia, jotka kuivattavat suota edelleen voimakkaasti. Kohde on siltikin Satakunnan suurin säästynyt lettosuo sekä uhanalaisten kasvien suojelun kannalta Satakunnan merkittävin yksittäinen suokohde. Kuvat 1-3 sekä raportin kansikuva ovat Porsmusansuon eri osista otettuja.

Kuva 1. Porsmusansuon umpeen kasvavaa rämelettoa.

Kuva 2. Porsmusansuon itäosan reuna-alueen lähdevaikutteista lettoa.

Kuva 3. Porsmusansuon avoimena säilyneen suon reuna-aluetta.

Porsmusansuon lajistokartoitus tehtiin Metsähallituksen sammalkartoitusohjeen mukaisella TPS-kartoitusmenetelmällä, joka sopii sammalten lisäksi myös putkilokasvien kartoittamiseen. Tässä TPS-suunnitelman taustatiedoksi tehtävässä kartoituksessa laajemmasta kohdealueesta kartoitetaan lajistoa tarkemmin vain suoraan toimenpiteiden kohteina olevat toimenpidekuviot, tai toimenpiteiden välittömällä vaikutusalueilla sijaitsevat kuviot. TPS-kartoitusmenetelmän kohdelajeina ovat aina valtakunnallisesti ja alueellisesti uhanalaiset, silmälläpidettävät, rauhoitetut, harvinaiset ja puutteellisesti tunnetut sammalet. Näin kaikki kartoituksessa havaitut huomionarvoiset lajit pystytään ottamaan huomioon ennallistamistöitä suunnitellessa, joko vähintään olemassa olevat esiintymät turvaten, tai jopa niiden elinoloja parantaen.

TPS-kartoituksen metodeihin kuuluu, että maastossa kuljettu kartoitusreitti tallennetaan kunakin kartoituspäivänä GPS-paikantimella kartoitusjäljeksi. Näin voidaan myöhemmin saada helposti selville millä alueella kartoittaja on kulkenut lajistoa havainnoiden. Myös kaikkien kartoituksen kohteena olevien lajien havaintopaikat tallennetaan aina GPS-paikantimeen pistemäisinä havaintopaikkoina. Laaja-alaisista lajiesiintymistä havaintopisteitä saattaa kertyä useita, sillä uusi havaintopiste otetaan aina, mikäli pisteiden välillä on etäisyyttä yli 10 m. Pienemmistä lajiesiintymistä pisteitä otetaan vain yksi, ja se yleensä sijaitsee

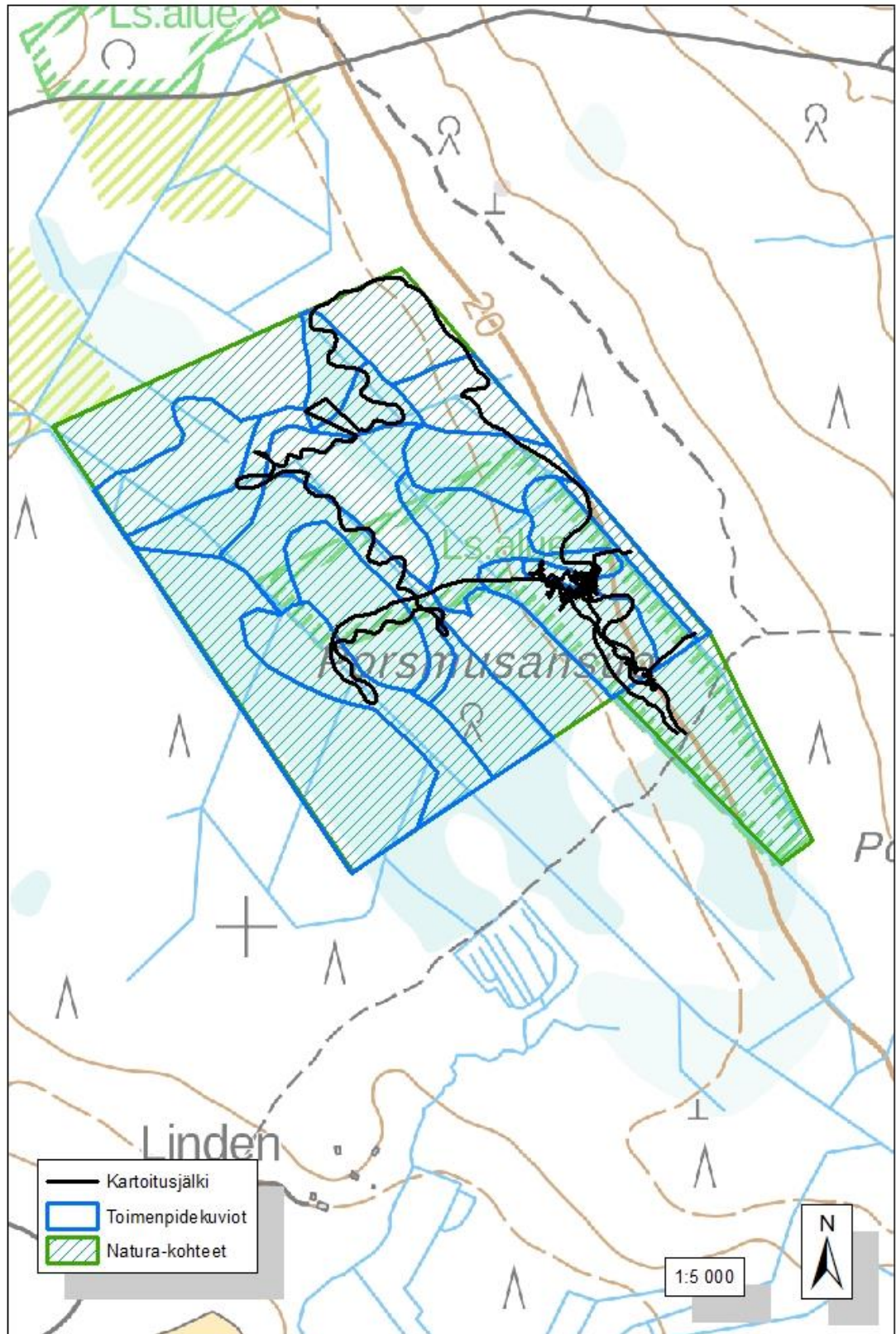
lajiesiintymän keskiosassa. Havaituista lajeista kirjataan muistiin aina myös paljon taustatietoa mm. lajin elinympäristöstä, esiintymään liittyvistä muista tärkeistä tiedoista.

Osan kartoitettavista sammallajeista pystyy tunnistamaan maastossa varmasti, mutta vaikeasti tunnistettavista kohdelajeista, tai niiksi epäillyistä sammallajeista, kerätään aina keruupusseihin näytteitä mukaan otettavaksi. Näytepusseihin päätyneiden lajien tunnistus tehdään myöhemmin toimistolla mikroskoopin ääressä. Näytteet usein myös museoidaan, jotta lajin esiintyminen kartoituskohteella voidaan myöhemmin verifioida, sillä kokeneillekin sammaltuntijoille sattuu silloin tällöin tunnistusvirheitä, ja lajien taksonomiakin muuttuu ajan kuluessa. Näytteiden avulla kartoitusalueella elävä laji voidaan tunnistaa jatkossakin ilman tarkastuskäyntiä paikan päällä maastossa. Putkilokasvit pystytään tunnistamaan käytännössä aina maastossa, eikä niistä useimmiten kerätä näytteitä kuin satunnaisesti. Myös kaikkien maastosta kerättyjen näytteiden keruupaikat tallennetaan tietenkin aina GPS-paikantimeen siltä varalta, että kerätty laji on kohdelaji, ja sen tarkemmat kasvupaikkatiedot ovat tarpeen jatkotoimenpiteitä suunniteltaessa.

Porsmusansuolla kartoitettiin tarkemmin ne ennallistettaviksi ehdotetut toimenpidekuviot lähialueineen, jotka olisivat mahdollisia TPS-kartoituksen kohdelajiston kasvupaikkoja. Kohteen pienialaisuuden vuoksi käytännössä koko alue oli tällaista karuimpia ja kuivimpia alueita lukuun ottamatta. Porsmusansuon sammal- ja putkilokasvikartoitukset pyrittiin hoitamaan mahdollisimman tehokkaasti, ja maastossa tehtiin pitkää päivää päiväkohtaisten kartoitustuntimäärien ollessa 8-10 tuntia. Ajankäytön tehostamiseksi molempien kartoitettavien lajiryhmien lajeja havainnoitiin samanaikaisesti. Porsmusansuon toimenpidekuvioiden kartoitus vei yhteensä kaksi maastopäivää, ja se toteutettiin 6.6.2018 ja 14.8.2018. Yhteensä kohteilla käytettiin tehokasta kartoitusaikaa n. 20 tuntia. Kartoitus antoi kuitenkin hyvän yleiskuvan siitä, millaista lajistoa ennallistettavaksi aiotuilla ja niiden lähialueilla kasvoi.

Porsmusansuon toimenpidekuviot ja kartoitusreitti näkyvät kuvassa 4. GPS-jäljen tallennus unohtui ensimmäisenä kartoituspäivänä kokonaan, joten kävelty reitti piirrettiin myöhemmin kartalle. Reitti ja lajihavainnot tallennetaan ympäristöhallinnon yhteiskäytössä olevaan LajiGIS -paikkatietojärjestelmään, josta kartoitustuloksia voi tarkastella myöhemminkin.

Tässä raportissa on lajeista käytetty tuoreimman uhanalaisuusarvioinnin mukaista uhanalaisuusluokitusta (2019). Maastokartoituksesta ja sen suunnittelemisesta, näytteiden mikroskoopilla tapahtuneesta lajinmäärityksestä ja raportoinnista vastaa suojelubiologi Terhi Korvenpää Metsähallituksen Rannikon luontopalveluista.

Lajien havaintopaikkatiedot sisältävät viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) mukaisia salassa pidettäviä tietoja uhanalaisista eläin- ja kasvilajeista (24 §:n 1 momentin 14 kohta). © Metsähallitus ja ympäristöhallinto 2021. Pohjakartat © Karttokeskus, Lupa L5293, © Maanmittauslaitos 2021

Kuva 4. Porsmusansuo, ennallistettavat suokuviot ja kartoitusreitti.

TULOKSET

Lajihavainnot

Lajiston kartoitusvuosi oli poikkeuksellisen kuiva. Ruoppapinnat olivat paikoin kuivia ja paljaita, ja kosteimmillakin paikoilla kasvavat sammalet vaikeasti tunnistettavia. Kartoituskohteelta otettiin jonkin verran näytteitä lajinmäärityksen varmistamiseksi. Kaikki lajeista tehdyt havainnot on tallennettu erilliseen Excel-taulukkopohjaan, josta ne tallennetaan ympäristöhallinnon yhteiseen lajitietojärjestelmään, LajiGISiin.

Kartoitetulta alueelta havaitut merkittävimmät putkilokasvilajit on esitetty taulukossa 1. Porsmusansuon lajistosta uuden uhanalaisuusluokituksen mukaan ainoa valtakunnallisesti uhanalainen laji on vaarantunut pikkukihokki, josta tehtiin yhteensä kolme havaintoa. Kasvupaikat olivat yhteensä muutamien aarien laajuisia. Punakämmekän valtakunnallinen uhanalaisuusluokka on aikaisemmasta uhanalaisluokituksista laskenut silmälläpidettäväksi. Lajia havaittiin viideltä kasvupaikalta yhteensä 24 yksilöä, joista osa steriileinä ja osa kukkivina. Laji on selkeästi kärsinyt ojituksen aiheuttamasta lettojen umpeen kasvamisesta ja kuivumisesta. Alueellisesti uhanalainen lettovilla havaittiin kuudelta kasvupaikalta 33 yksilön voimin (kuva 5). Laji on ollut tarkemmin seurattavana SYKEN Kaisu Aapala toimesta (mm. 2009). Lajia on havaittu aiemmin huomattavasti runsaammin, jopa satojen yksilöiden voimin, ja tarkkaa seurantaa on tehty seurantaruuduttain. Tässä kartoituksessa ei ollut tarkoituksena löytää jokaista steriilinäkin kasvavaa lettovillaa, mutta fertiilit yksilöt toki erottuivat kukinta-aikaan maastossa helposti. Ero aikaisempaan lajin yksilömäärään on huima, ja on todennäköistä, että laji on todellisuudessa vähentynyt kasvupaikoillaan suon kuivumisen myötä. Jäkki oli aiemmin silmälläpidettäväksi luokiteltu laji, mutta uudessa luokituksessa laji on elinvoimainen.

Taulukko 1. Kartoituskohteen merkittävimmät putkilokasvilajihavainnot.

Tieteellinen nimi	Suomenkielinen nimi	Uhanal.lk	Havaintopaikkoja kpl
<i>Dactylorhiza incarnata subsp. incarnata</i>	suopunakämmekkä	NT	5
<i>Drosera intermedia</i>	pikkukihokki	VU	3
<i>Eriophorum latifolium</i>	lettovilla	LC, RT	6
<i>Nardus stricta</i>	jäkki	LC	1

Kartoitetulta alueelta havaitut merkittävimmät sammallajit on esitetty taulukossa 2. Kartoitusalueelta löytyi kaksi valtakunnallisesti uhanalaista sammallajia, sekä kaksi silmälläpidettävää lajia. Molemmat uhanalaiset lajit ovat maksasammalia. Mm. Letoilla ja lähteiköissä elävä haaraliuskasammal löytyi yhdeltä kasvupaikalta. Samoin mm. lähteiköissä elävä pikkuliuskasammal tavattiin yhdeltä kasvupaikalta hyvin niukkana. Lettojen ja lähteikköjen lajeja ovat myös neljältä paikalta havaittu käyrälehtirahkasammal ja myös neljältä kasvupaikalta havaittu kirjorahkasammal.

Taulukko 2. Kartoituskohteen merkittävimmät sammallajihavainnot.

Tieteellinen nimi	Suomenkielinen nimi	Uhanal.lk	Havaintopaikkoja kpl
<i>Riccardia multifida</i>	haaraliuskasammal	VU	1
<i>Riccardia palmata</i>	pikkuliuskasammal	VU	1
<i>Sphagnum contortum</i>	käyrälehtirahkasammal	NT/RT	4
<i>Sphagnum subnitens</i>	kirjorahkasammal	NT	4

Kuva 5. Porsmusansuolla kasvava lettovilla.

HOITO YM. SUOSITUKSET

Porsmusansuo on tarkoitus ennallistaa tukkimalla sille kaivettuja ojia. Ojitus on vuosikymmenten kuluessa vaikuttanut hyvin negatiivisesti sekä suon luontotyyppeihin, että sen vaateliimpaan lajistoon. On ensiarvoisen tärkeää, että suota tuhoavat ojat tukitaan, ja ravinteikkaiden vesien virtaaminen saataisiin palautettua uudelleen kohti suota ja siitä riippuvaa lajistoa. Tämä lienee kuitenkin käytännössä vaikeaa, mutta yrittämisen arvoista. Aika näyttää kuinka lajisto reagoi: Säilyvätkö esiintyvät entisellään, jatkavatko pienenemistään vai palautuvatko ne ennallistamisen onnistuessa.

Kaisu Aapala 2009: Lettovillan seurannat kesällä 2009 ja johtopäätöksiä vuosien 2008 ja 2009 havainnoista. SYKE/LUM Raportti 7.12.2009, 17 s. Metsähallitus, Dnro 1853/662/2009. Lounais-Suomen ympäristökeskus, Dnro LOS-2009-L-344-259.